

Моніторинг акції щодо зняття депутатської недоторканності

11 - 13 / 7 / 2017
Київ

Звіт групи громадського спостереження «ОЗОН»

Вступ

11 та 13 липня 2017 року учасники групи громадського спостереження «ОЗОН» провели моніторинг акції щодо зняття депутатської недоторканності у Верховної Ради України. Через резонансність події для охорони громадського порядку в ці дні було залучено близько 1000 правоохоронців згідно з даними Національної поліції. Результати спостереження моніторів «ОЗОН» свідчать про потребу вкотре наголосити на ряді системних недоліків у роботі українських правоохоронців.

Серед нагальних проблем, із вирішенням яких керівництво Національної поліції затягує, можна назвати відсутність у правоохоронців розпізнавальних знаків, особистих номерних жетонів, номерів на шоломах. Найменше піддаються ідентифікації патрульні, які входять у новий підрозділ, «тактичної поліції», створення якого нещодавно анонсував голова Національної поліції Сергій Князєв.

Короткий опис подій. День перший.

Місце проведення зібрання: Площа Конституції (перед Верховною Радою України).

Дата проведення зібрання: 11.07.2017

Тематика зібрання: Учасники зібрання вимагали зняття депутатської недоторканності з 6 депутатів. Назва «Вимагай зняття депутатської недоторканності».

Тривалість спостереження:

09:00 – 11:30

13:00 – 21:15

Під час перерви у зібранні, що була спричинена потребою зачекати на генерального прокурора, спостерігачі відходили на обід.

Тривалість зібрання: Зібрання відбувалося із перервами, через потребу парламенту зачекати на приїзд генерального прокурора Юрія Луценка.

09:00 – 11:30

16:00 – 21:10

Кількість осіб на зібранні: Кількість осіб на площі Конституції змінювалася впродовж дня.

09:00 – 11:30 — 140 учасників (серед них протестувальники, які стояли з плакатами на прилеглий території біля IV під'їзду ВРУ).

16:00 – 21:10 — близько 200 учасників (точну кількість було важко визначити, оскільки люди постійно перебували в русі: виходили й заходили з парку).

Загальний опис подій

Інформацію про мирне зібрання спостерігачі ОЗОНу отримали із соцмереж, де була створена відповідна «подія» із такими закликами:

«У Верховній Раді діє справжня кругова порука. Депутати використовують недоторканність надану державою не для захисту інтересів країни, а для власного збагачення й уникнення кримінального переслідування. Ці люди не мають жодного

морального права називатися народними депутатами України! Натомість регламентний комітет ВР робить все, щоб захистити своїх подільників! Ми вимагаємо від спікера Андрія Парубія винести у вівторок на голосування питання зняття недоторканності з Добкіна, Лозового, Дейдея, Полякова, Довгого і Розенблата та надати право проводити розслідування НАБУ, Антикорупційній та Генеральній прокуратурі. Україні треба, щоб у вівторок, о 9 ранку під парламентом зібралися тисячі людей. І щоб сотні тисяч — сліdkували за кожним голосуванням. Поіменно. Ми маємо показати їм, що готові захищати справедливість і що ми — єдині, і ми — сила. До зустрічі під Радою 11.07.2017 о 09.00»¹

Близько 9:00 на Площі Конституції почали збиратися учасники акції з прапорами, плакатами та банерами. Приїхала машина з колонками, на дах якої піднімалися спікери і зверталися до присутніх.

Учасники розвішували або тримали в руках плакати такого змісту:

- «Безкарність породжує корупцію»
- «Геть кругову поруку»
- Банер із портретами 6 депутатів «Вимагай зняття депутатської недоторканності з: #корупціонерів, #хабарників, #бариг»

Мав місце також невеличкий перформанс: учасники акції принесли на акцію банки з рідиною, де містилися фото депутатів, щодо яких вимагали зняти недоторканність.

Варто зазначити, що учасники зібрання не були однорідними, а ділилися на певні групи, залежно від організації, до якої належали: група «Руху нових сил», «Самопоміч», ветерани АТО (батальйон «Донбас»), група «Народного контролю», «Правового сектору», «Громадської варти». Також були учасники, які не мали належності до якоїсь спільноти.

¹ Детальніше тут: <https://www.facebook.com/events/789798434540087/?fref=ts> .

Представники «Громадської варти» о 9:41 трохи далі від решти учасників розгорнули кількаметровий банер із написом «Тільки праця зробить депутата людиною». Крім того, учасники цієї групи тримали багато плакатів із написами «Нахіба нам такий проезидент? #імпічмент», «Недоторканих.net». Серед них був і демонстрант з саморобним плакатом «АТОшники кров'ю отримали право на землю!»

У період між 11:30 та 16:00 у соцмережах почалася повторна мобілізація учасників зібрання на продовження акції. Громадські активісти та політичні діячі закликали вийти на Площу Конституції, щоб закликати парламент усе ж скасувати недоторканність 6 депутатів. У період між 13:00 та 16:00 учасники зібрання у своїй більшості через спеку перебували в Маріїнському парку.

Близько 14:00 кількість учасників зібрання почала збільшуватися, організатори почали розкладати на місці техніку: мікрофони, колонки. О 16:10 учасники зібрання принесли металеві діжки і виставили їх по центру Площі Конституції. Учасники зібрання почали відбивати ритми на них. Зліва від Площі Конституції, на вул. Грушевського, на проїжджій частині й далі перебувала машина з колонками.

Близько 16:30 із невідомого моніторам «ОЗОНу» напрямку (загалом, з боку Шовковичної) на проїжджу частину вул.

Грушевського вийшли учасники Національного Корпусу, які перекрили проїжджу частину і запалили фаєри. При цьому спікери з гучномовцями паралельно наголошували, що акція мирна й попросили

розблокувати вулицю. О 16:50 учасники поставили 4 палатки Громадської варти. Громадські активісти із різних антикорупційних організацій розклеїли свої плакати на металевих загородах перед ланцюжком Національної гвардії, яка знаходилися перед будівлею Верховної Ради України.

Написи на плакатах: «Полякова Розенблата #підарешт», «Зупиніть це Розенбл#тство», «Вимагаємо арешт бурштинових мафіозі», «Народний (перекрашено) Мафіозний Фронт», банер «Зняти недоторканність», «Депутатів підзакон», «Я проти касти недоторканих», «Пинзеник шавка Мартиненка».

До моменту завершення мирного зібрання близько 21:00 учасники ще 2 рази запалювали фаєри. Зібрання 11.07. 2017 завершилося закликком від організаторів продовжити акцію в четвер, 13.07.2017.

ЗМІ: UA.TV, ZIK, ATR, 24 Канал, 1+1, СТБ, ICTV, Еспресо, 112, Pravda, Інтер та інші.

Охорона здоров'я: Швидка допомога; Присутніми були 2 людей із «Червоного Хреста»; Пожежна служба.

Короткий опис подій. День другий.

Місце проведення зібрання: Площа Конституції (перед Верховною Радою України).

Дата проведення зібрання: 13.07.2017

Тематика зібрання: Учасники зібрання вимагали зняття депутатської недоторканності з 6 депутатів. Назва «Акція: депутатів #підзакон».

Тривалість спостереження:

09:00 – 19:55

Тривалість зібрання:

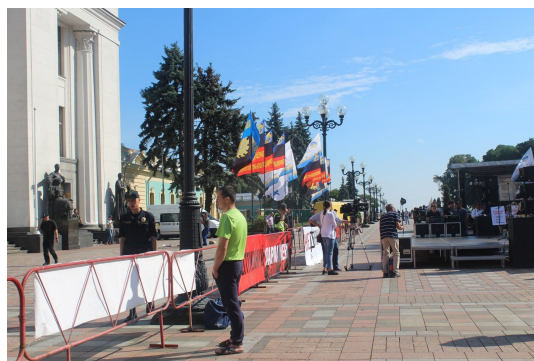
09:30 – 19:00

Кількість осіб на зібранні: Кількість осіб змінювала впродовж дня. Близько 50 людей постійно блокували всі виходи з Верховної Ради України біля металевих огорожень. Найбільша кількість присутніх на площі й біля виходів із Верховної Ради – 200 осіб.

Загальний опис подій

Анонси про продовження акції поширювалися напередодні в соціальних мережах. Організатори зібрання розміщували інформацію про перебіг акції на сторінці у Facebook: «Акція: депутатів #підзакон»².

У четвер, 13.07.2017, близько 9:30, учасники почали збиратися біля Верховної Ради України і блокувати усі виходи. Виїзд із парламенту на вулицю Грушевського протестувальники заблокували машинами. Тому переважна більшість учасників зібрання розташувалися частково на проїжджій частині вулиці Грушевського біля металевих загороджень.

² Посилання на подію у Facebook:

<https://www.facebook.com/events/1772101139747043/?fref=ts>.

З 9:30 до 11:20 частина учасників також перебувала на площі Конституції. У цей період було встановлено дві сцени. У проміжку з 11:00 до 11:40 учасники акції недоторканності з площі Конституції почали переходити ближче до виходів біля вул. Грушевського. Можливо, такі дії учасників були спровоковані конфліктом між правоохоронцями та протестувальниками біля будинку 18 по вулиці Грушевського. Учасників зібрання, які блокували виходи з Верховної Ради біля вул. Грушевського обурило груба поведінка правоохоронців, які намагалися витягнути з кабіни водія сміттєвоза, який зупинився на проїжджій частині, а також неетичні висловлювання одного з правоохоронців, який розташувався за кордоном «тактичної поліції». Деякі учасники запалили піротехніку, яка випускала дим.

Після того, як правоохоронці поговорили з водієм і частина ланцюжка «тактичної поліції» відійшла на місце дислокації під будівлею Верховної Ради України — конфлікт вичерпався.

Об 11:40 на площу Конституції заповнили учасники одночасного мирного зібрання проти медичної реформи, які до цього перебували під МОЗ. Близько 12:00 одна зі сцен перетворилася на платформу, де учасники 4-х різних одночасних зібрань (проти депутатської недоторканності, проти медичної реформи, за пенсійну та за освітню реформи). О 13:00 учасники зібрання проти медичної реформи залишили площу Конституції. Близько 14:00, коли у Верховній Раді України було оголошено перерву, біля виходів із металевих загороджень між учасниками зібрання та депутатами відбулися словесні перепалки і сварки, оскільки протестувальники відмовилися випустити депутатів за межі металевих загороджень. У цей час двоє учасників зібрання намагалися відсунути для проходу металеве загородження навпроти

входу до Верховної Ради, але завдяки розмові між учасниками та правоохоронцями конфлікту вдалося уникнути.

Коли о 14:10 почалася злива, переважна більшість учасників залишила площу і ховалася від дощу в Маріїнському парку. Тим не

менше, інша частина учасників постійно перебувала біля виходів і продовжувала блокування. Переважна більшість учасників акції щодо зняття депутатської недоторканності постійно перебувала поблизу Верховної Ради України до 19 год, коли у парламенті проголосували за зняття недоторканності з Михайла Добкіна. О 19:16 на площі Конституції почали розбирати банери та сцену. Деякі учасники, які очікували на завершення голосування щодо медичної реформи і надалі блокували виходи, серед них і ті, які заблокували виїзд із Верховної Ради України. Небажання учасників зібрання розблокувати виїзд дратувало правоохоронців, що призвело до словесних перепалок.

Плакати, які тримали або розвішували на металевих загородження учасники зібрання щодо недоторканності: «Не идите против общества! Нет — законоГРОБчеству!»; «Останнє літо цієї Ради»; «Хай бій наш буде перемогою, а перемога помстою»; «Іде війна. Потрібно працювати. Депутати — це ваш фронт. Ні — канікулам»; «Байдужість вбиває»; «Час відповісти».

ЗМІ: 1+1, 112 канал, UA1, Телеканал Київ, Інтер, Комсомольська правда, ZIK, телеканал Україна.

Охорона здоров'я: Швидка допомога, Пожежна служба.

Оцінка дій правоохоронців

Акція 11.07.2017

Для захисту мирного зібрання Національна поліція та Національна гвардія використали традиційне формування «ланцюжку» та металевих загороджень перед будівлею Верховної Ради України.

Серед правоохоронців, які постійно перебували під будівлею парламенту увесь день, монітори бачили представників таких підрозділів:

- Патрульна поліція ГУНП у м. Києві (щонайменше декілька патрулів по 3-є осіб у Маріїнському парку);
- Головне управління Національної поліції у м. Києві (до 20 осіб під будівлею ВРУ);
- Полк поліції особливого призначення №1 ГУНП у м. Києві (близько 20 осіб під будівлею ВРУ).

Моніторам ОЗОНу вдалося спостерегти перебування під стінами парламенту до 30 осіб, одягнутих у поліцейську екіпіровку чорного кольору підвищеного рівню захисту, яка практично закривала наявні шеврони з написом «Поліція» і не містила інших можливостей ідентифікації конкретного поліцейського. У неформальній бесіді з цими правоохоронцями вони назвали себе підрозділом «тактичної поліції», формування якої нещодавно анонсував Голова Національної поліції Сергій Князев. При цьому представники «тактичної поліції» не змогли надати конкретних пояснень щодо своїх функціональних обов'язків. На питання про відсутність на шоломах та бронежилетах ідентифікаційних номерів або інших розрізнявальних знаків поліцейські цього підрозділу зазначили, що ця форма є подарунком американських колег, тому такий подарунок «важко поставити на облік і присвоїти номер».

Нагадаємо, що ст.20 ЗУ «Про Національну поліцію» (Однострій поліцейських) не робить винятку для «подарунків» будь-яких іноземних держав: «На однострої поліцейського розміщується нагрудний знак із чітким зазначенням його спеціального жетона. [...] Поліцейським підрозділу спеціального призначення номер

нагрудного знаку додатково зазначається на однострої і на шоломі таким чином, щоб його було можливо прочитати або зафіксувати за допомогою технічних засобів, крім випадків, коли такі поліцейські відповідно до рішень уповноважених осіб поліції виконують завдання в режимі секретності».

Поруч із працівниками «тактичної поліції» перебували також підполковник поліції, заступник голови Національної поліції Олександр Фацевич та начальник управління Патрульної поліції м. Києва Юрій Зозуля. Останній був без форменого одягу, без розпізнавальних елементів (жилетка, особистий номерний жетон), які дозволили б ідентифікувати його як посадову особу поліції (Див. Фото 6). Такий зовнішній вигляд суперечить Керівним принципам ОБСЄ щодо свободі мирних зібрань та викликає питання — чи дійсно 11.07.2017 Ю. Зозуля виконував свої професійні функції, чи просто перебував в закритому периметрі дислокації поліції у вільний від служби час?

Підготовчі дії правоохоронців загалом, за своєю тактичною схемою, не відрізнялися від стандартного набору заходів: перед головним входом до парламенту в ланцюжку були вишикувані бійці Національної гвардії без засобів пасивного захисту.

Близько 16:00 кількість учасників на площі збільшилася, а частина з них почала бити по металевих діжках. У цей період місце перед парламентом зайняли близько 230 бійців Національної гвардії у бронежилетах, шоломах, з щитками на колінах та ліктях. Це була найбільша кількість гвардійців на місці проведення зібрання, яке зафіксували спостерігачі. Вочевидь, що виконання правоохоронних функцій на цьому периметрі покладалося саме на Національну гвардію, залучення якої для охорони громадської безпеки під час мирних зібрань є предметом справедливої критики щодо МВС України через неконституційність такого використання військових підрозділів відповідно до ст.17 Конституції України.

Монітори ОЗОНу поставили низку питань відповідальними особами Національної гвардії по усьому периметру та з'ясували в них інформацію забезпеченості бійців водою, частоту їхньої зміни для короткочасного відпочинку. І хоча перезміна бійців стала

неможливою в момент максимального посилення перших шеренг (до 70 осіб), доступ до води в умовах спеки для них був забезпечений.

Попри анонсовану керівництвом Національної поліції у квітні 2017 р. підготовку перших 120 працівників «поліції діалогу» (антиконфліктних груп) у рамках переорієнтації на скандинавську модель забезпечення публічної безпеки, під час зібрання під ВРУ не було зафіксовано жодного представника таких антиконфліктних груп. Також моніторами ОЗОНу не було виявлено присутності працівників відділу превентивної комунікації, про плани щодо створення якого також повідомляв заступник Голови НПУ О. Фацевич³. Як результат, функцію медіаторів та перемовин з учасниками зібрання стихійно виконували ті правоохоронці, що перебували найближче до металевих загороджень перед ВРУ.⁴

Акція 13.07.2017

12.07.2017 року на сайті Національної поліції з'явилося повідомлення про посилення охорони масових заходів у межах урядового кварталу з 11 до 14 липня 2017 року та залучення 1000 правоохоронців.

Як стало відомо моніторам ОЗОНу з відкритих джерел, 13.07.2017 року мало відбутися продовження мирного зібрання щодо зняття депутатської недоторканності.

З 9 год ранку 13.07.2017 місце проведення мирного зібрання під ВРУ охороняли приблизно 160 працівників Національної поліції: серед них представники Головного управління у м. Києві, полку поліції особливого призначення №1 ГУНП у м. Києві, Патрульної поліції, «тактичної поліції» та поліції охорони. Роль «живого» загородження за металевими переносними бар'єрами вже традиційно виконували бійці Національної гвардії. Кількість бійців Національної гвардії, які стояли у «коробках» біля будівлі

³ Матеріал доступний за посиланням:

<http://www.unn.com.ua/uk/news/1657316-pershi-antikonfliktni-grupi-politseyskikh-pidgotuvali-nap-eredodni-yevrobachenny>

⁴ Відео на сторінці групи громадського спостереження «ОЗОН»:

https://www.facebook.com/pg/OZON.monitoring/videos/?ref=page_internal.

варіювалася впродовж дня (близько 60 осіб на постійній основі). Представників антиконфліктних груп і цього дня зафіксовано не було.

Найбільше зауважень спостерігачів викликала поведінка представників «тактичної поліції». Хоча голова Національної поліції С. Князев анонсував створення цього підрозділу переважно для деескалації конфліктів під час масових заходів, проте 13.07.2017 саме «тактична поліція» стала причиною чи не єдиного зіткнення між учасниками зібрання та правоохоронцями, згаданого нами вище. Некоректна та груба поведінка працівників цього підрозділу спричинила загострення конфлікту. Крім того, вони продемонструвати не змогли продемонструвати навичок медіації та переговорів⁵. На думку моніторів ОЗОНу, попередньо дії працівників «тактичної поліції» порушили вимоги наказу МВС України від 09.11.2016 №1179 «Про затвердження правил етичної поведінки поліцейських», які встановлюють основні вимоги до поведінки поліцейського. Відповідно до даного наказу «під час виконання службових обов'язків поліцейський повинен:

- поводитися стримано, доброзичливо, відкрито, уважно і ввічливо, викликаючи в населення повагу до поліції і готовність співпрацювати;
- контролювати свою поведінку, почуття та емоції, не дозволяючи особистим симпатіям або антипатіям, неприязні, недоброму настрою або дружнім почуттям впливати на прийняття рішень та службову поведінку.»

Відсутність розпізнавальних знаків, особистих номерних жетонів, номерів на шоломах також залишилися проблемним питанням працівників цього підрозділу та керівництва Національної поліції.

13.07.2017 року спостерігачами ОЗОНу також була зафіксована поширена проблема забезпечення працівників Національної поліції форменим взуттям. Близько 14.00 год на місці проведення мирного зібрання пройшла злива. У результаті більшість правоохоронців, що

⁵ Відео доступне за посиланням:

<https://www.facebook.com/gozirka/videos/1466272110082567/>

пізніше вказували на відсутність форменого взуття, простояли з мокрими ногами за зниженої температури понад 6 годин. Серед них і представники «тактичної поліції».

У свою чергу, така ситуація закономірно підвищила рівень дратівливості та конфліктності поліцейських, коли після завершення голосування за зняття недоторканності з Михайла Добкіна учасники зібрання не хотіли якнайшвидше розблокувати виїзд із парламенту.

Рекомендації

За результатами цих зауважень групою громадського спостереження «ОЗОН» були сформовані такі рекомендації керівництву Національної поліції:

1. Оприлюднити нормативно-правові документи (номер, назву та нетаємну частину наказу, інструкції, положення тощо), які регулюють діяльність анонсованої «тактичної поліції», а також повідомити основні функції цього підрозділу та критерії відбору працівників до нього.
2. Взяти під належний контроль процес професійної та службової підготовки працівників «тактичної поліції» та передбачити в тематиці занять необхідний обсяг годин для опанування основ медіації, поведінки у стресових умовах, спілкування з різними категоріями громадян.
3. Забезпечити подальшу підготовку працівників поліції для їхньої роботи в антиконфліктних групах, а також присутність необхідної кількості таких поліцейських під час проведення мирних зібрань та масових заходів.
4. Докласти зусиль щодо найшвидшого маркування елементів пасивного захисту поліцейських, яке дозволяло б ідентифікувати кожного конкретного поліцейського під час охорони громадського порядку відповідно до Керівних принципів ОБСЄ щодо свободі мирних зібрань та законодавства України.
5. Вжити необхідних заходів щодо забезпечення форменим одягом, взуттям та екіпіруванням працівників поліції, задіяним до охорони громадського порядку, відповідно до покладених на них функцій та можливих ускладнень оперативної обстановки.
6. Провести службову перевірку за виявленими фактами перебування представників Національної поліції 11.07.17 та 13.07.17 біля будівлі ВР України без форменого одягу.

7. Провести ідентифікацію працівників «тактичної поліції» під час інциденту, що стався 13.07.17 біля будівлі ВР України⁶, а також провести службову перевірку щодо наявності порушень вимог розділу II наказу МВС України від 09.11.2016 №1179 «Про затвердження правил етичної поведінки поліцейських» (Основні вимоги до поведінки поліцейського).

⁶ Відео доступне за посиланням:

<https://www.facebook.com/gozirka/videos/1466272110082567/>

ФОТОГАЛЕРЕЯ⁷

11.07.2017

Фото 1.

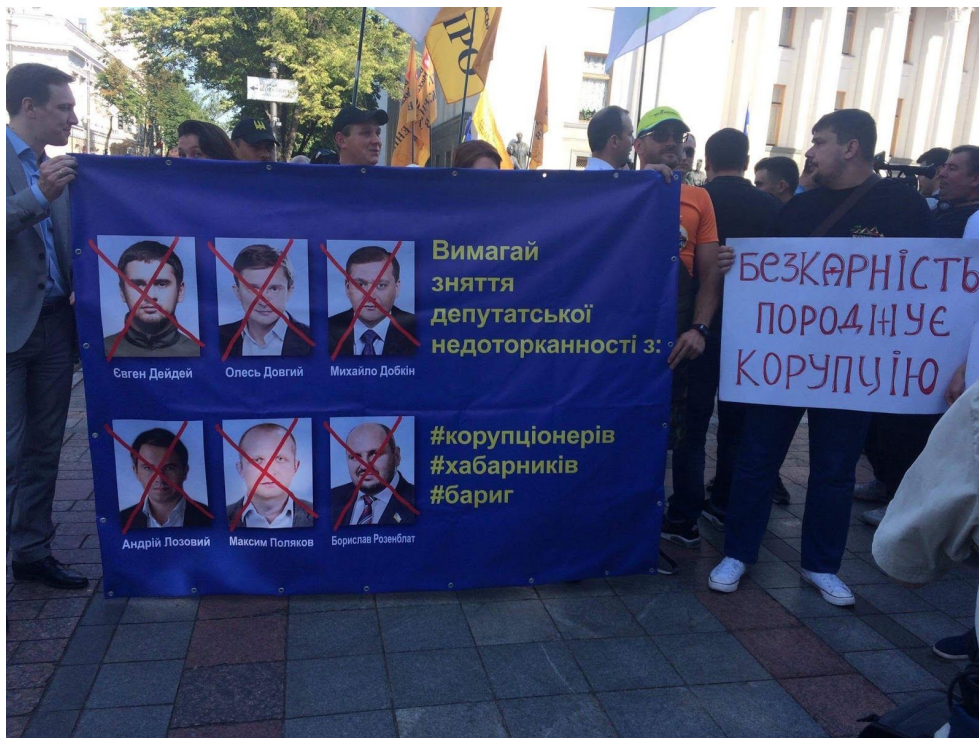

Фото 2.

⁷ Із матеріалів, зібраних спостерігачами групи «ОЗОН».

Фото 3.

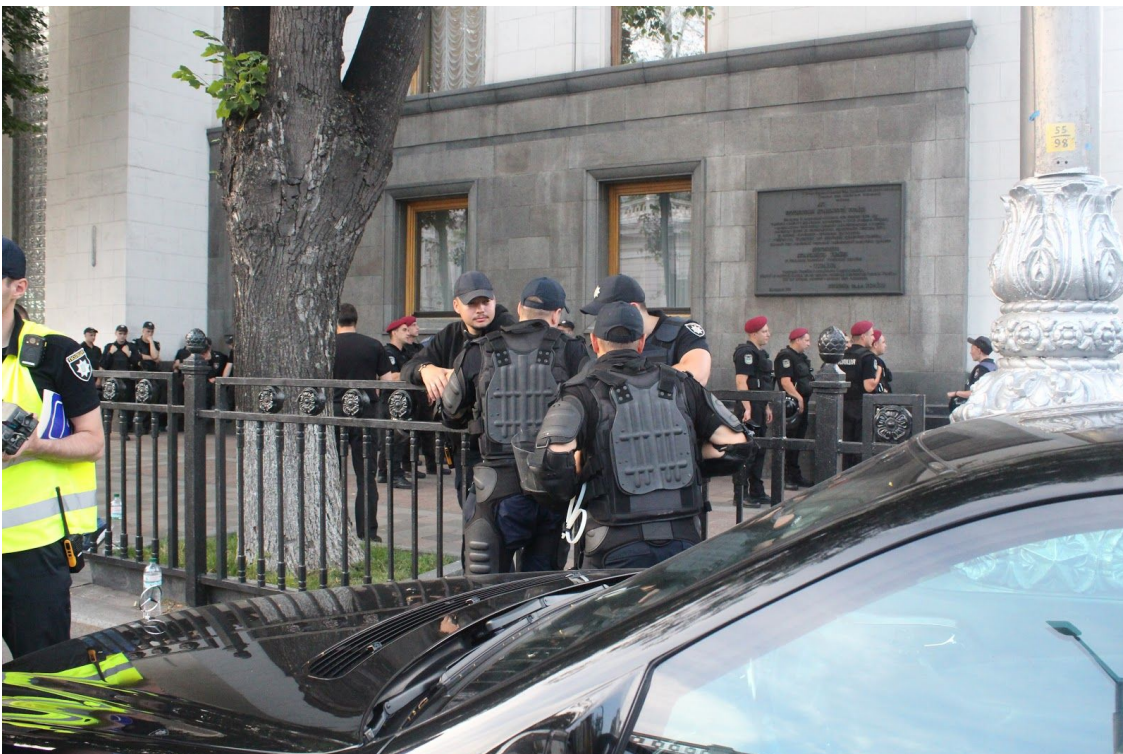
Фото 4.

ΦΟΤΟ 5.

ΦΟΤΟ 6.

ΦOTO 8.

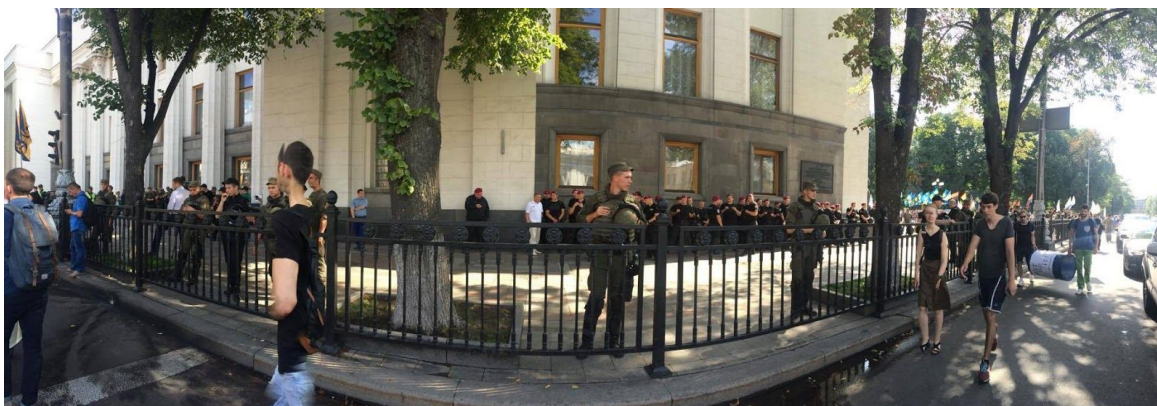

13.07.2017

ΦOTO 9.

ΦOTO 10.

ΦΟΤΟ 11.

ΦΟΤΟ 12.

ФОТО 13.

ФОТО 14.

ΦΟΤΟ 15-16.

ΦΟΤΟ 17.

Звіт підготували:

Олег Мартиненко — директор Центру досліджень правоохоронної діяльності, поліцейст, доктор юридичних наук.

Любов Галан — експертка Центру громадянських свобод.